26/08/2021

«Η Αγία γνώση»: Συζητήσεις του Ναυπάκτου Ιεροθέου με τους μοναχούς της Ι.Μονής Βατοπαιδίου

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

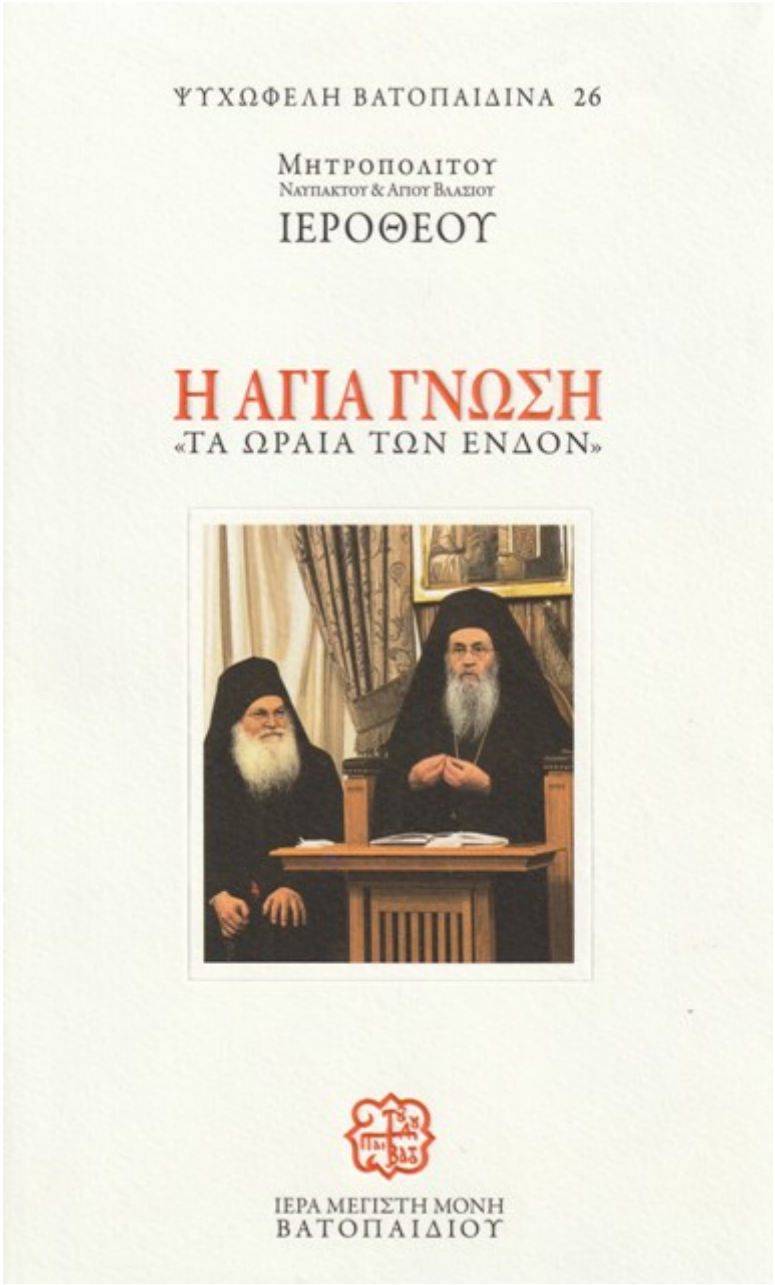

Από την Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου εκδόθηκε πρόσφατα ένα ογκώδες βιβλίο (933 σελίδων) του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου με τίτλο «Η αγία γνώση» και υπότιτλο «Τα ωραία των

ένδον».

Το βιβλίο αυτό απαρτίσθηκε από ομιλίες του Μητροπολίτου στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου και συζητήσεις που είχε με τον Ηγούμενο και τους Μοναχούς της Ιεράς Μονής, από το έτος 2015 μέχρι το έτος 2019, για την θεολογία του μοναχισμού και για σημαντικά θεολογικά και εκκλησιαστικά θέματα της εποχής μας.

Οι ομιλίες και οι συζητήσεις ήταν προφορικές και απομαγνητοφωνήθηκαν, γι' αυτό και διατηρούν τον ζωντανό λόγο.

Το πως προήλθε η θεματολογία του βιβλίου, αναφέρεται τόσο στον πρόλογο από τον Ηγούμενο της Ιεράς Μονής Αρχιμανδρίτη π. Εφραίμ όσο και στην εισαγωγή του Μητροπολίτου Ναυπάκτου.

Το βιβλίο διαιρείται σε δύο μέρη. Το πρώτο βασικό μέρος έχει τίτλο: «Ομιλίες στους μοναχούς της Ι.Μ. Μονής Βατοπαιδίου», και το δεύτερο μέρος έχει τίτλο: «Σχολασχιμός των αναγνωσμάτων στην Τράπεζα της Μονής».

Μέσα σε όλα τα κείμενα αυτά παρουσιάζεται με ανάγλυφο τρόπο η θεολογία του Ορθοδόξου μοναχισμού και η αγάπη προς την νηπτική και ησυχαστική παράδοση της Εκκλησίας, που προέρχεται τόσο από κείμενα των αγίων Πατέρων όσο και από εμπειρία στα σύγχρονα μοναστικά κέντρα, κυρίως του Αγίου Όρους.

Για να γίνη φανερή η σημασία του βιβλίου θα παρατεθούν ο πρόλογος του Ηγουμένου της Μονής Αρχιμανδρίτου π. Εφραίμ, η εισαγωγή του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου, καθώς επίσης και τα περιεχόμενα του βιβλίου.

1. Πρόλογος τοῦ Ἡγουμένου Ἀρχιμανδρίτου π. Ἐφραίμ

Μὲ πολλὴ χαρὰ προλογίζουμε καὶ προβαίνουμε στὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου κ. Ἱεροθέου, Ἡ ἁγία γνώση – Τὰ ὡραῖα τῶν ἔνδον, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει ὁμιλίες τοῦ Σεβασμιωτάτου ποὺ πραγματοποιήθηκαν κατὰ τὴν διάρκεια ἐπισκέψεών του στὴν Μονή μας.

Σήμερα παρατηρεῖται κρίση στὸν θεολογικὸ λόγο. Ναὶ μὲν ὑπάρχει πλούσιος προφορικὸς καὶ γραπτὸς λόγος, μέσῳ τῆς πληθώρας κηρυγμάτων, ὁμιλιῶν, ἐκδηλώσεων, συνεδρίων –τώρα καὶ διαδικτυακῶν– καὶ ποικιλίας ἐκδόσεων· ὅμως εἶναι ἀμφιλεγόμενο κατὰ πόσο ὁ λόγος αὐτὸς ἐπιτελεῖ τὸν σκοπό του, ἀνταποκρίνεται στὸν λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, ὥστε νὰ εἶναι «ζῶν καὶ ἐνεργής» (Ἑβρ. 4,12), «ἅλατι ἠρτυμένος» (Κολ. 4,6). Θὰ βλέπαμε καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα,

τοὺς καρποὺς τοῦ λόγου, τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση καὶ ὡρίμανση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πνευματικὴ εὐφορία καὶ καρποφορία ποὺ θὰ ἀπολάμβανε σήμερα ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ τῆς μοναξιᾶς, τῆς κατάθλιψης, τοῦ ἄγχους ποὺ βιώνει.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐπικρατοῦν δύο τάσεις θεολογικοῦ λόγου σήμερα, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀκραῖες καὶ ἐκφράζονται ἀπὸ ἀντίστοιχες ὁμάδες ἀνθρώπων. Στὴν μία ἄκρη βρίσκονται αὐτοὶ ποὺ θέλουν ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐκσυγχρονισθεῖ καὶ νὰ ταυτιστεῖ πλήρως μὲ τὴν σύγχρονη κοινωνικὴ πραγματικότητα, δηλαδὴ νὰ «συσχηματισθῇ τῷ αἰῶνι τούτῳ» (βλ. Ρωμ. 12,2). Αὐτοὶ κατηγοροῦν τὴν Ἐκκλησία ὅτι δῆθεν δὲν διαλέγεται μὲ τὸ παρόν· τὴν θεωροῦν ἀναχρονιστικὴ καὶ ξεπερασμένη. Πρεσβεύουν καὶ προτείνουν ἕναν ραγδαῖο καὶ ἄκριτο ἐκσυγχρονισμό. Στὴν ἄλλη ἄκρη βρίσκονται αὐτοὶ ποὺ κινοῦνται μὲ τὸ γράμμα τοῦ Νόμου καὶ ὄχι μὲ τὸ πνεῦμα του (βλ. Β΄ Κορ. 3,6). Αὐτοὶ ποὺ ἔχουν «αὐτοχειροτονηθεῖ» κριτὲς τῆς οἰκουμένης, οἱ ὑπὲρ Ὀρθόδοξοι, παραδοσιαρχικοὶ καὶ ὄχι παραδοσιακοί, φανατικοὶ καὶ ὄντως φονταμενταλιστές.

Σπάνιοι εἶναι ὅσοι ἀρθρώνουν σήμερα λόγο ποὺ δὲν κινεῖται σὲ αὐτὰ τὰ ἄκρα, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὴν μεσότητα. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι λόγος νηφάλιος, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀντλήσει καὶ ἀπὸ τὶς δύο ἀναφερθεῖσες ἀκραῖες τάσεις τὰ καλὰ στοιχεῖα καὶ τὸν προβληματισμό· εἶναι ὁ λόγος ὁ αὐθεντικός, ὁ διακριτικός, ὁ θεραπευτικός, ὁ βιβλικός, ὁ Πατερικός, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἀνάμεσα σὲ αὐτοὺς τοὺς σπάνιους βρίσκεται καὶ ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἱερόθεος.

Ὁ Σεβασμιώτατος, καθὼς ἡ θεία Πρόνοια τὸν ὁδηγοῦσε, ἐξεπλήρωσε ὅλες τὶς προϋποθέσεις ὥστε τελικὰ νὰ καταστεῖ ἕνα «κατοικητήριο τοῦ λόγου», νὰ «περιέχεται λόγου καὶ μόνον», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ἐκάθισε καὶ μαθήτευσε παρὰ τοὺς πόδας ἑνὸς συγχρόνου Ἁγίου, τοῦ ἁγίου Καλλινίκου Ἐδέσσης. Φέτος συμπληρώνονται 50 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ἅγιος Καλλίνικος τὸν ἔκειρε μοναχό, τὸ 1971. Μάλιστα ὁ ἅγιος Καλλίνικος ἀμέσως μετὰ τὴν κουρά του τὸν ἔστειλε –πρὶν τὴν χειροτονία του εἰς Διάκονον– γιὰ ἕνα μήνα στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὴν Νέα Σκήτη, στὴν Καλύβη τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὥστε νὰ γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὴν ζῶσα ἀσκητικὴ παράδοση, τοὺς φορεῖς τῆς Ἁγιορειτικῆς παραδόσεως, μὲ τὴν ὁποία βέβαια εἶχε ἔρθει σὲ ἐπαφὴ καὶ ἀπὸ φοιτητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Τότε γνώρισε καὶ τὸν μακαριστὸ Γέροντά μας, Ἰωσὴφ τὸν Βατοπαιδινό.

Στὴν πορεία τῆς ζωῆς του συναναστράφηκε καὶ γνώρισε ἁγίους Γέροντες, ὅπως τὸν ἅγιο Σωφρόνιο τὸν Ἀθωνίτη, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγραψε δύο βιβλία, τὸν ἅγιο Παΐσιο τὸν Ἁγιορείτη, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐπίσης ἔγραψε δύο βιβλία, τὸν ἅγιο Ἐφραὶμ τὸν Κατουνακιώτη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐμπνεύστηκε γιὰ τὴν συγγραφὴ τοῦ συναρπαστικοῦ βιβλίου του Μιὰ βραδιὰ στὴν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ συμπεριέλαβε συζητήσεις καὶ μὲ ἄλλους Ἁγιορεῖτες Πατέρες, τὸ ὁποῖο ἔχει γνωρίσει 24 ἐπανεκδόσεις στὰ

Ἑλληνικὰ καὶ ἔχει μεταφραστεῖ σὲ 20 γλῶσσες. Ἐπίσης γνωρίστηκε μὲ τὸν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, ἕναν πραγματικὰ παραδοσιακὸ θεολόγο ποὺ στὶς ἡμέρες του ταρακούνησε τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τῆς θεολογίας, ἐπηρεασμένης ἀπὸ προτεσταντικές, ἠθικιστικὲς καὶ νομικιστικὲς ἐπιδράσεις, καὶ ἐπανέφερε στὶς ἀκαδημαϊκὲς αἴθουσες τὸν χαρισματικὸ τρόπο τοῦ θεολογεῖν μέσῳ τῆς νοερᾶς προσευχῆς. Ὁ Σεβασμιώτατος, μαζὶ μὲ τὸν μακαριστὸ π. Γεώργιο Μεταλληνό, κατὰ ὁμολογία τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη –πράγμα ποὺ εἶχε πεῖ καὶ σὲ μένα τὸν ἴδιο– ὑπῆρξαν οἱ καλύτεροι μαθητές του.

Ἐμεῖς ἐκτιμοῦμε πολὺ τὴν θεολογία καὶ τὸ βίωμα τοῦ ἁγίου Ναυπάκτου, ποὺ λίγοι ἀρχιερεῖς καὶ θεολόγοι τὰ ἔχουν. Γι’ αὐτὸ τὸν προσκαλέσαμε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 2015 νὰ ἔλθει στὴν Μονή μας, γιὰ νὰ μιλήσει σὲ συνάξεις τῆς Ἀδελφότητός μας γιὰ διάφορα πνευματικὰ καὶ θεολογικὰ θέματα, ποὺ θὰ τοῦ προτείναμε ἢ καὶ ποὺ ὁ ἴδιος θὰ ἤθελε νὰ μιλήσει. Θεωροῦμε μεγάλη εὐλογία ποὺ ἀνταποκρίθηκε καὶ ἦλθε. Ἂς ἐπισημάνουμε ἐδῶ, ὅτι ἡ ἐπικοινωνία, οἱ πνευματικὲς καὶ θεολογικὲς συζητήσεις μεταξὺ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων εἶναι πολὺ σημαντικὸ γεγονός. Πρόκειται γιὰ τὴν συνάντηση καὶ ἐνεργοποίηση χαρίσματος καὶ θεσμοῦ. Μὲ συγκίνηση διαβάζουμε τί θερμὴ ὑποδοχὴ προσέφεραν ὁ Μέγας Παχώμιος καὶ οἱ μοναχοί του στὸν Μέγα Ἀθανάσιο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀλεξανδρείας, ὅταν τοὺς ἐπισκέφθηκε στὰ μοναστήρια τους τὴν Ταβέννηση. Ὁ μοναχὸς προσβλέπει πάντοτε μὲ πίστη καὶ ἀγάπη στὴν ἀρχιερατικὴ εὐλογία ποὺ δίνει ὁ χαριτωμένος ἐπίσκοπος. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπίσκοπος ζητᾶ τὶς προσευχὲς τῶν χαριτωμένων μοναχῶν, μὲ τὶς ὁποῖες στηρίζεται ἡ ἐπαρχία του, τὸ ποίμνιό του. Ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Ναυπάκτου συγκρότησε καὶ κατευθύνει πνευματικὰ τὴν γυναικεία Ἱερὰ Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας) τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θηβῶν καὶ Λεβαδείας, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται καὶ ἐκδίδει τὰ βιβλία του.

Ὁ Σεβασμιώτατος ἦλθε ξανὰ στὴν Μονή μας γιὰ τὶς συναντήσεις, τὶς συνάξεις αὐτὲς καὶ τὰ ἑπόμενα ἔτη ἕως καὶ τὸ 2019. Τώρα βρισκόμαστε στὴν εὐχάριστη θέση νὰ προβοῦμε στὴν ἔκδοση ὅλων αὐτῶν τῶν διαλέξεων-ὁμιλιῶν καὶ συζητήσεων. Σκεφθήκαμε ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κρατήσουμε αὐτὸν τὸν θησαυρὸ μόνον γιὰ ἐμᾶς τοὺς Βατοπαιδινούς, ἀλλὰ νὰ τὸν κάνουμε κοινὸ στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς πνευματικὴ ὠφέλεια.

Ὁ τόμος εἶναι ἐντυπωσιακὸς ἀπὸ πλευρᾶς περιεχομένου, ἔχει πολὺ εὐρεία θεματολογία καλύπτοντας ὅλα τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ἕναν συνειδητὸ Χριστιανὸ ποὺ ἀγωνίζεται στὴν ἐσωτερικὴ ἐν Χριστῷ ζωή. Ἀναφέρουμε μερικὰ ἐνδεικτικά:

Ἀνθρωπολογικά (Τί εἶναι ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία, Λογικὴ καὶ νοερὰ προσευχή, Ὁ σκοτασμὸς τοῦ νοῦ στὴν μοναχικὴ καὶ τὴν κοσμικὴ ζωή, Τὸ συναισθηματικὸ καὶ τὸ

θεολογικὸ ἐπίπεδο). – Ἀσκητικά (Τὰ πάθη νεκρώνονται, κρύβονται ἢ μεταμορφώνονται; Ἡ αἴσθηση τῆς θείας Χάριτος εἶναι ἔνδειξη προαγωγῆς στὴν πνευματικὴ ζωή;) – Μοναχικά (Ὁ μοναχὸς ὡς προφήτης καὶ θεολόγος, Ἐμπειρία καὶ μοναχικὴ ζωή, Τὸ μυστήριο τῆς ὑπακοῆς). – Λειτουργικά (Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς προϋπόθεση γιὰ τὴν θέωση τοῦ ἀνθρώπου, Ἱερωσύνη καὶ παρακαταθήκη). – Δογματικά (Τὸ μυστήριο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, Ἡ Χριστολογικὴ βάση τῆς Ἐκκλησίας, Σχολαστικὴ Θεολογία, Οἱ αἱρέσεις τοῦ filioque, τοῦ actus purus καὶ τοῦ Πρωτείου). – Θεομητορικά (Ἡ μεγάλη ἀξία τῆς Θεοτόκου, Ἡ Παναγία ὡς πρότυπο μοναχικῆς ζωῆς). – Ἁγιολογικά (Γιὰ τοὺς ἁγίους Ἀπόστολο Παῦλο, Γρηγόριο Σιναΐτη, Γρηγόριο Παλαμᾶ, Νικόδημο τὸν Ἁγιορείτη, Εὐδόκιμο τὸν Βατοπαιδινό, Ἰωσὴφ τὸν Ἡσυχαστή, Σωφρόνιο τὸν Ἀθωνίτη, Ἐφραὶμ τὸν Κατουνακιώτη).

Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸν Σεβασμιώτατο καὶ ὁμολογοῦμε ὅτι δὲν θὰ ξεχάσουμε ποτὲ ἐκεῖνες τὶς μέρες ποὺ μᾶς εὐλόγησε μὲ τὴν χαρισματικὴ παρουσία του καὶ τὸν ἐμπνευσμένο λόγο του στὴν Μονή μας, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἀποδοχή του πρὸς ἔκδοση αὐτῶν τῶν λόγων. Ἐλπίζουμε ὅτι στὸ μέλλον θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ τὸ ἐπαναλάβουμε.

Εὐχόμαστε ταπεινὰ στὸν μὲν Σεβασμιώτατο νὰ συνεχίζει νὰ δίνει τὴν αὐθεντικὴ μαρτυρία τοῦ Λόγου διὰ τοῦ λόγου του, ὅπου, ὅποτε καὶ ὅπως ἡ θεία Πρόνοια θὰ τὸν ὁδηγεῖ, σὲ ὅλους δὲ τοὺς ἀναγνῶστες ποὺ θὰ διαβάσουν τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Ναυπάκτου νὰ αὐξηθεῖ μέσα τους ἡ δίψα, ὁ πόθος, ὁ θεῖος ἔρωτάς τους πρὸς τὸν «μόνον Ἀγαθὸν καὶ Ἐραστόν, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν».

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς

Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου

+ Ἀρχιμ. Ἐφραίμ

2. Εἰσαγωγὴ τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου κ. Ἱεροθέου

Ἕνα βράδυ τοῦ ἔτους 2015, κατὰ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, βρῆκα στὸ διαδίκτυο ἕνα ντοκιμαντὲρ γιὰ τοὺς τόπους ποὺ ἀσκήθηκε ὁ Γέροντας Ἰωσὴφ ὁ Ἡσυχαστής, μιὰ σημαντικὴ μορφὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὴν ἡσυχία, τὴν νοερὰ προσευχὴ καὶ εἶχε θεοπτικὲς ἐμπειρίες. Ἔχοντας παραλάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν νηπτικὴ ζωή, ἔγινε διδάσκαλος ποὺ τὴν μετέδωσε στὰ πνευματικὰ παιδιά του.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ ἀπόφασή του τὸν ἁγιοκατέταξε (σημ.: ἡ ἁγιοκατάταξη τοῦ Γέροντος Ἰωσὴφ Ἡσυχαστοῦ ἔγινε στὶς 9 Μαρτίου 2020) καὶ χάρηκα πολύ.

Ἔχω διαβάσει τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Γέροντος Ἰωσὴφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, καὶ μάλιστα ἀξιώθηκα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τὶς προλογίσω στὴν ἀγγλικὴ ἔκδοση. Πρόκειται γιὰ κείμενα κατ’ ἐξοχὴν θεολογικὰ καὶ ἐμπειρικά, εἶναι μιὰ ἐφαρμοσμένη περίληψη τῆς Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπτι-κῶν, καὶ τελικὰ μιὰ σύγχρονη ἔκφραση τοῦ σύγχρονου ὀρθόδοξου ἁγιορείτικου ἡσυχασμοῦ.

Βλέποντας, λοιπόν, τὸ ντοκιμαντὲρ ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἀσκήσεώς του συγκινήθηκα βαθιά, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἐσυκοφαντούμην δημοσίως δῆθεν ὡς πολέμιος τοῦ μοναχισμοῦ. Ἔκανα ἰδιαιτέρως προσευχή, καὶ κοιμήθηκα τὶς πρῶτες πρωϊνὲς ὧρες μὲ βαθιὰ ἐσωτερικὴ ἠρεμία.

Τὸ πρωΐ, κατὰ τὶς 9 ἡ ὥρα, καὶ πρὶν ἀκόμη συνέλθω ἀπὸ τὴν βραδινὴ ἐντύπωση ποὺ μοῦ προκάλεσε ἡ ἀνάμνηση τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς τοῦ Γέροντος Ἰωσὴφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, κτύπησε τὸ τηλέφωνό μου καὶ στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς γραμμῆς ἦταν ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἀρχιμανδρίτης Ἐφραίμ. Μετὰ ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ ποὺ εἴπαμε, μοῦ διετύπωσε τὸ αἴτημά του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς του, νὰ μεταβῶ στὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου μία ἑβδομάδα, γιὰ νὰ ἀναπτύξω διάφορα θέματα πνευματικῆς καὶ μοναχικῆς ζωῆς, κατὰ βάση δύο θέματα καθημερινῶς (πρωὶ καὶ βράδυ), καὶ τὴν σχετικὴ συζήτηση ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε.

Στὴν ἀρχὴ διετύπωσα τὴν ἔκπληξή μου, τοῦ εἶπα τὰ σχετικὰ ποὺ μὲ εἶχαν συγκινήσει τὸ προηγούμενο βράδυ μὲ τὸν Γέροντα Ἰωσὴφ τὸν Ἡσυχαστή, καὶ στὴν συνέχεια ἐξέφρασα τὴν δυσκολία μου νὰ ὁμιλήσω σὲ ἁγιορεῖτες μοναχούς, οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, ζοῦν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἔχουν ἐμπειρίες τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἐπειδὴ ὁ π. Ἐφραὶμ ἐπέμενε, ἀποδέχθηκα τὸ αἴτημα καὶ τοῦ ζήτησα νὰ μοῦ ἀποστείλουν τὰ θέματα ποὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀναπτύξω, πράγμα ποὺ ἔγινε μετὰ ἀπὸ λίγες ἡμέρες.

Ἔτσι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ ἔτους 2015 πῆγα στὸ Βατοπαίδι, κάθισα περίπου μία ἑβδομάδα καὶ εἴχαμε συζήτηση μὲ τὴν Ἀδελφότητα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ποὺ ἀριθμεῖ περίπου 130 μοναχούς, τέσσερεις ὧρες κάθε ἡμέρα, δύο ὧρες τὸ πρωὶ καὶ δύο ὧρες τὸ βράδυ. Περίπου μία ὥρα ἀνέπτυσσα τὸ θέμα ποὺ μοῦ εἶχαν ὑποδείξει καὶ ἔπειτα γιὰ μία περίπου ὥρα ἀκολουθοῦσε ἡ συζήτηση.

Διεπίστωσα τὸ πνευματικὸ ἐνδιαφέρον τῶν μοναχῶν γιὰ πνευματικά, μοναχικὰ καὶ θεολογικὰ θέματα, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει νόμος στὴν πνευματικὴ ζωὴ ὅτι ὁ Θεὸς δίνει λόγο στοὺς Γέροντες καὶ τοὺς ὁμιλοῦντες ἀνάλογα μὲ τὴν δίψα τῶν παρόντων, γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς μὲ φώτιζε νὰ πῶ αὐτὰ ποὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀκούσουν. Βεβαίως,

αἰσθανόμουν ἔκπληξη γιὰ τὸ πῶς ἐξελισσόταν ἡ συζήτηση, καὶ δόξαζα, ἀλλὰ καὶ δοξάζω τὸν Θεὸ γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν διακονία.

Πέρα ἀπὸ τὶς καθημερινὲς τετράωρες ὁμιλίες καὶ συζητήσεις, ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀρχιμανδρίτης Ἐφραὶμ μὲ παρακαλοῦσε καὶ μὲ προκαλοῦσε νὰ σχολιάσω στὴν τράπεζα (πρωϊνὴ καὶ βραδινή) τὰ ἀναγνώσματα, μέσα σὲ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας. Φυσικὰ στὴν τράπεζα, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς 130 μοναχοὺς ὑπῆρχαν καὶ περίπου 150-200 προσκυνητὲς κάθε ἡμέρα ἀπὸ διάφορες χῶρες καὶ ποικίλης μορφωτικῆς καλλιέργειας· πάντως ὅλοι εἶχαν πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα.

Μετὰ τὸ ἔτος 2015, κλήθηκα στὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου νὰ ἐπαναλάβω αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ τὰ ἑπόμενα ἔτη, ἤτοι τὸ 2016, 2017, 2018, 2019, ὕστερα ἀπὸ παράκληση τοῦ Ἡγουμένου καὶ κατὰ προτροπὴ τῶν μοναχῶν του.

Οἱ ὁμιλίες αὐτὲς ἦταν προφορικές. Βεβαίως, εἶχα καταρτίσει ἕνα σχεδιάγραμμα γιὰ κάθε θέμα, γιὰ ὅσο χρόνο εἶχαν ζητήσει ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ τελικὰ ὁμιλοῦσα προφορικά, ἄνευ χειρογράφου, ἐκτὸς μερικῶν σημειώσεων ποὺ εἶχα.

Ὁ Ἡγούμενος π. Ἐφραὶμ πολλὲς φορὲς μὲ παρεκάλεσε νὰ ἐκδοθοῦν αὐτὲς οἱ ὁμιλίες ἀπὸ τὴν Μονή του. Ἐνέδωσα σὲ αὐτὴ τὴν παράκληση. Μοῦ ἀπέστειλαν τὶς φωνοταινίες, τὶς ὁποῖες ἀπομαγνητοφώνησε μιὰ γνωστή μου φιλόλογος, τὶς ἐπεξεργάσθηκα σὲ ἕναν βαθμὸ γιὰ νὰ διορθωθεῖ ὁ προφορικὸς λόγος καὶ τὶς παρέδωσα στὴν Ἱερὰ Μονὴ Βατοπαιδίου γιὰ ἔκδοση.

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι Ἡ ἁγία γνώση, ποὺ εἶναι φράση τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς, ποὺ δείχνει τὴν γνώση τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, μὲ ὑπότιτλο Τὰ ὡραῖα τῶν ἔνδον, ποὺ δείχνει τὴν ὡραιότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει προφορικὲς ὁμιλίες καὶ συζητήσεις, θὰ καταλάβει τὴν σύνδεση τῆς θεολογίας μὲ τὴν μοναχικὴ ζωή, ἡ ὁποία ζωὴ μπορεῖ νὰ βιωθεῖ, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ποὺ ζοῦν στὸν κόσμο. Ἄλλωστε, ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων δὲν ἀναφέρεται μόνο στοὺς μοναχούς, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς Χριστιανούς, καὶ βιώνεται ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες τοῦ βίου τους.

Δοξάζω τὸν **Θεὸ** γιὰ τὴν τιμὴ αὐτὴν ποὺ μοῦ ἔγινε νὰ ἀναπτύξω θέματα σὲ μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ νὰ συζητῶ μαζί τους, πράγμα σπάνιο. Τὸ αἰσθάνθηκα κυρίως ὡς εὐγνωμοσύνη στοὺς παλαιοὺς Ἁγιορεῖτες, ποὺ μὲ ἔθρεψαν καὶ ἐμένα κατὰ τὸν καιρὸ τῆς πνευματικῆς πείνας μου καὶ τῆς ἀναζητήσεως στερεᾶς τροφῆς στὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο, ἔστω καὶ πλημμελῶς, ἐπέστρεψα στὸ Ἅγιον Ὄρος μερικὰ ἀπὸ τὰ τροφεῖα ποὺ εἶχα λάβει ἀπὸ ἐκείνους.

Οἱ εὐχαριστίες μου εἶναι καὶ πρὸς τὸν ἅγιο Γέροντα Ἰωσὴφ τὸν Ἡσυχαστή, ὁ ὁποῖος

μετέδωσε τὴν φωτιὰ ποὺ ἄναψε στὴν καρδιά του ἡ θεία Χάρη στὰ πνευματικά του παιδιὰ καὶ σὲ μένα μὲ τὰ γραπτά του.

Φυσικά, οἱ εὐχαριστίες μου προσφέρονται στὸν Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βατοπαιδίου Ἀρχιμανδρίτη Ἐφραὶμ καὶ τοὺς μοναχούς του, ποὺ μὲ ἀνέχθηκαν, καὶ παρακαλῶ νὰ προσεύχονται γιὰ τὴν διακονία μου στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ἀπολογία μου στὸ φοβερὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ.

+Ὁ Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱερόθεος

3. Τά περιεχόμενα τοῦ βιβλίου

Περιεχόμενα

Πρόλογος

Εισαγωγή

Α΄ ΜΕΡΟΣ
ΟΜΙΛΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΤΗΣ Ι. Μ. ΜΟΝΗΣ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ

1. ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΝΟΕΡΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΙ ΕΙΝΑΙ – Ο ΝΟΥΣ ΚΑΙ Η ΚΑΡΔΙΑ
α. Εἰσαγωγικά
β. Ὁ ἄνθρωπος ὡς «κατ’ εἰκόνα» καὶ «καθ’ ὁμοίωση» Θεοῦ
γ. Νοῦς καὶ Λόγος
δ. Ἡ ἐμπειρικὴ διάκριση νοῦ καὶ λογικῆς
ε. Συζήτηση

2. ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ
α. Ἀνάλυση τῆς λογικῆς καὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς
β. Πατερικὴ τεκμηρίωση τῆς λογικῆς καὶ νοερᾶς προσευχῆς
γ. Συζήτηση

3. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΝΟΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ
α. Ἡ νοερὰ προσευχὴ στὴν Ἁγία Γραφή
β. Ἡ Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου
γ. Συζήτηση

4. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΜΟΝΑΧΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
α. Ἡ θέση τοῦ Ἡγουμένου στὶς Ἱερὲς Μονές
β. Τὸ μυστήριο τῆς Ὑπακοῆς
γ. Τὸ μυστήριο τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ

δ. Ἡ σχολαστικὴ θεολογία
ε. «Δερμάτινοι χιτῶνες» καὶ ἀγγελικὴ ζωή
στ. Σύγχρονη θεολογία

5. ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕΩΣ, ΚΑΘΑΡΣΗ, ΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΕΩΣΗ, ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΣΗ, ΑΡΣΗ ΚΑΙ ΕΚ ΝΕΟΥ ΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
α. Τὸ μυστήριο τῆς πνευματικῆς ζωῆς
β. Κάθαρση, φωτισμός, θέωση
γ. Ἔλευση τῆς Χάριτος, ἄρση τῆς Χάριτος, ἐκ νέου ἔλευση τῆς Χάριτος
δ. Συνύπαρξη αὐτῶν τῶν δύο παραδόσεων
ε. Συζήτηση

6. Η ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ
α. Ἡ συνάντησή μου μὲ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο
β. Μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Γέροντος Σωφρονίου
γ. Τὸ πρόσωπο, κατὰ τὴν ρωσικὴ θεολογία
δ. Τὸ πρόσωπο καὶ ἡ ἀσκητικὴ τοῦ προσώπου, κατὰ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο
ε. Συζήτηση

7. ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
α. Οἱ δύο κινήσεις τῆς ἱερωσύνης
β. Πῶς τὸ ψυχολογικὸ μετατρέπεται σὲ πνευματικό
γ. Ἡ ἐπικοινωνία μου μὲ τὸν Γέροντα Σωφρόνιο
δ. Ἡ ἡσυχία καὶ ἡ θεοπτία κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο
ε. Ἡ θεολογία τῶν Ἁγίων Πατέρων

8. π. ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ: Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ – ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ
α. Εἰσαγωγικά
β. Ἡ προσωπική μας γνωριμία
γ. Ἡ θεολογικὴ ἐξέλιξή του
δ. Ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας του
ε. Ἡ ὑποδομὴ τῆς θεολογίας τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη

9. ΙΕΡΩΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ
α. Εὐχαριστίες γιὰ τὴν παραμονὴ μιᾶς ἑβδομάδος στὴν Ἱερὰ Μονή
β. Χειροτονία Πρεσβυτέρου
γ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ παρακαταθήκη
δ. Εὐχὲς στὸν νέο Πρεσβύτερο

10. Ο ΗΣΥΧΑΣΤΗΣ ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΙΝΑΪΤΗΣ

α. Εἰσαγωγή
β. Ὁ βίος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου
γ. Ἡ σχέση μεταξὺ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου
καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ
δ. Οἱ Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος καὶ Φιλόθεος
ε. Ἡ ἡσυχαστικὴ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου
στ. Στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἡσυχαστικὴ διδασκαλία τοῦ ἐρημίτου Ἀρσενίου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου

11. Ο ΣΚΟΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΤΗΝ ΜΟΝΑΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΣΜΙΚΗ ΖΩΗ
α. Ὁ νοῦς, καὶ οἱ ἄλλες ἐνέργειες
τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν πατερικὴ παράδοση
β. Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου
γ. Ἡ ἡσυχαστικὴ θεραπευτικὴ μέθοδος τῆς Ἐκκλησίας
δ. Οἱ καθημερινὲς πρόβες θανάτου
ε. Συζήτηση

12. Ο ΑΓΙΟΣ ΕΥΔΟΚΙΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΩΗ
α. Διδάγματα ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ ἁγίου Εὐδοκίμου
β. Ἡ χριστιανικὴ ταπείνωση καὶ τὸ «κόμπλεξ κατωτερότητος»
γ. Συζήτηση

13. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
α. Εἰσαγωγικά
β. Ἡ ἀξία καὶ τὸ νόημα τῆς ὑπακοῆς
γ. Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ κατὰ φύσιν,
ἡ παρὰ φύσιν καὶ ἡ ὑπὲρ φύσιν κατάστασή του
δ. «Δὲν μποροῦμε νὰ παίζουμε μὲ τὴν αἰωνιότητα»
ε. Ὀρθοδοξία καὶ αἵρεση

14. ΘΕΟΛΟΓΙΑ, ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ
α. Εἰσαγωγικά
β. Χριστιανικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία
γ. «Κατ’ εἰκόνα» καὶ «καθ’ ὁμοίωση»
δ. Μυστήρια καὶ ἡσυχασμός
ε. Ἀκαδημαϊκὴ καὶ ἐμπειρικὴ θεολογία
στ. Οἱ αἱρέσεις τοῦ Filioque, τοῦ actus purus καὶ τοῦ Πρωτείου
ζ. Ἡ ὀντολογία τοῦ προσώπου
η. Ἡ Χριστολογικὴ βάση τῆς Ἐκκλησιας

15. ΑΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

α. Θεολογία καὶ λατρεία
β. Ὁρισμὸς τοῦ ἀκτιβισμοῦ καὶ τοῦ ἡσυχασμοῦ
γ. Πράξη καὶ θεωρία
δ. Ἡ ἐναρμόνιση πράξεως καὶ θεωρίας στὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση
ε. Συζήτηση

16. Η ΠΑΝΑΓΙΑ ΩΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΖΩΗΣ
α. Ἡ τιμὴ στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο
β. Πρότυπο τῆς ζωῆς μας ὁ Χριστός
γ. Ἡ Παναγία μᾶς ἔδειξε τὴν μέθοδο τοῦ ἡσυχασμοῦ, τῆς θεώσεως
δ. Συζήτηση

17. Η ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΔΕΙΞΗ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ;
α. Ὁρισμὸς γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωή
β. Τί εἶναι ἡ θεία Χάρη
γ. Οἱ ψυχικὲς καὶ σωματικὲς αἰσθήσεις
δ. Αἴσθηση τῆς θείας Χάριτος
ε. Πνευματικὴ ἐπιβεβαίωση
στ. Ὑπάρχει πρόοδος καὶ διαβεβαίωση
ζ. Συζήτηση

18. ΤΑ ΠΑΘΗ ΝΕΚΡΩΝΟΝΤΑΙ, ΞΕΡΙΖΩΝΟΝΤΑΙ, ΚΡΥΒΟΝΤΑΙ Ἢ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΟΝΤΑΙ;
α. Ὁ προπτωτικὸς καὶ μεταπτωτικὸς ἄνθρωπος
β. Τί εἶναι τὰ πάθη
γ. Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν παθῶν
δ. Συζήτηση

19. Ο ΜΟΝΑΧΟΣ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΟΣ
α. Προσευχὴ καὶ θεολογία στὴν μοναχικὴ ζωή
β. Μοναχὸς καὶ κόσμος, ἀποταγὴ τοῦ κόσμου καὶ πῶς γίνεται ἡ ἀποταγή
γ. Θεωρεῖτε ὁ μοναχὸς ὡς προφήτης τοῦ μέλλοντος αἰῶνος,
ὡς προφήτης τοῦ κόσμου; Σὲ τί ἔγκειται αὐτὸ τὸ προφητικὸ χάρισμα;
δ. Συζήτηση

20. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ, ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
α. Εἰσαγωγικά
β. Σύντομη παρουσίαση τοῦ θέματος
γ. Συζήτηση

21. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
α. Ἡ Θεία Λειτουργία κατὰ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια
β. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὴν Κόρινθο
γ. Ἡ Θεία Λειτουργία κατὰ τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου
δ. Ἡ «Μυσταγωγία» τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ
ε. Ἱερατεῖον μυστηριακὸν καὶ ἱερατεῖον πνευματικόν

Β΄ ΜΕΡΟΣ
ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

1. ΦΙΛΑΥΤΙΑ, ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ,
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ
2. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΥΠΑΚΟΗΣ
3. Ο π. ΕΦΡΑΙΜ ΚΑΤΟΥΝΑΚΙΩΤΗΣ ΩΣ ΤΕΚΝΟ ΥΠΑΚΟΗΣ
4. Ο ΑΒΒΑΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ
ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΑ ΔΙΑΒΛΗΤΑ ΠΑΘΗ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΑΔΙΑΒΛΗΤΑ
5. Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ ΩΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΗΣΥΧΑΣΤΗΣ
6. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΩΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΟΥΣ ΑΓΑΠΗΣ
7. ΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
8. Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
9. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΩΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ
10. Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ
11. «ΟΡΘΟΔΟΞΩΣ ΜΕΓΑΛΥΝΟΜΕΝ» ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑ ΘΕΟΤΟΚΟ
12. ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΙΩΝΙΟΥ ΖΩΗΣ
13. ΣΤΑΥΡΩΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΙ
14. Η ΒΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΕΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
15. ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥ
16. Η ΠΙΣΤΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΘΩΜΑ
17. Ο ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΙΩΣΗΦ Ο ΗΣΥΧΑΣΤΗΣ
18. ΤΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΝΟΕΡΑ ΠΡΟΣΕΥΧΗ
19. Η ΜΟΝΑΧΙΚΗ ΖΩΗ ΩΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ
20. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ
21. ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΚΗ ΖΩΗ
22. ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟΥ ΠΑΣΧΑ
23. Η ΖΩΝΤΑΝΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

*

Τό βιβλίο διατίθεται μέ σκληρό καί μαλακό δέσιμο ἀπό τήν Ἱερά Μονή Βατοπαιδίου καί ἀπό τά βιβλιοπωλεῖα μέ τά ὁποῖα συνεργάζεται ἡ Ἱερά Μονή.